

תאריך: 2.9.2014

מספרנו: 10008

לכבוד:

אלוף יואב מרדכי

מתאם פעולות הממשלה בשטחים

באמצעות פקס – 03-6976303

שלום רב,

הנדון: השלכות מבצע "צוק איתן" על תושבי רצועת עזה והתנועה מהרצועה ואליה

הריני פונה אליך בבקשה לנקוט בצעדים הנדרשים כדי להקל על שיקום רצועת עזה לאחר תום מבצע "צוק איתן", ולנצל את המצב המדיני שנוצר כדי לקבוע קווים מנחים, ההולמים את צרכי האוכלוסייה ואת מחויבויותיה של מדינת ישראל.

1. החל מיום 8.7.2014 ניהלה ישראל מבצע צבאי נרחב ברצועת עזה (מבצע "צוק איתן"), מבצע שכלל בראשיתו בעיקר הפצצות מהאוויר, והחל מיום 17.7.2014 גם פעילות קרקעית משמעותית.

2. הלחימה פגעה קשות ברבבות אנשים - בישראל, ברצועת עזה ובגדה המערבית. ברצועת עזה נהרגו 2,104 איש, למעלה מעשרת אלפים נפצעו, למעלה ממאה אלף איבדו את בתיהם, וכחצי מיליון איש נעקרו מבתיהם. רבים איבדו את קרוביהם ומכריהם. רבים מתושבי הרצועה זוכים רק לגישה מוגבלת ביותר לתשתיות בסיסיות כגון מים וחשמל. ברוב שטחי הרצועה החשמל מופסק למשך כ-15 שעות ביממה, ו-75% מתושבי הרצועה זוכים לאספקת מים רק פעם בארבעה או חמישה ימים (היתר זוכים לאספקת מים פעם ביום-יומיים). כמו כן, נהרסו כ-360 מפעלים, מתוכם למעלה מ-120 הוחרבו לחלוטין. רבים מאוד איבדו את מקור פרנסתם. את הקשיים האישיים והנפשיים שחווים כעת תושבי הרצועה לא ניתן כלל לתאר.

3. הצורך בשיקום וסיוע לתושבי עזה הוכר במפורש על ידי בכירים בישראל ומחוץ לה, בין השאר במערכת הביטחון הישראלית. כך, למשל, אמר הרמטכ"ל, רא"ל בני גנץ, כי הצבא יסייע בשיקום רצועת עזה לאחר המבצע. דברי הרמטכ"ל, כפי שצוטטו בתקשורת: "אנחנו עכשיו נכנסים לתקופה קשה של סיוע בשיקום. אנחנו נסייע בשיקום לא רק מהשיקול האסטרטגי, אנחנו נסייע בשיקום גם מהצד ההומני. אין לנו שום דבר נגד תושבי עזה". גם לאחר תום הלחימה עמדו גורמים בכירים בצבא על הצורך בשיקום כלכלי של הרצועה. כך, למשל, פורסמו בעיתונות הדברים הבאים:

"לישראל יש אינטרס שרצועת עזה לא תהיה תחת לחץ כלכלי וחברתי כה כבד. אם נוכל לסייע בפתיחת אזורי הדיג, בהקלות תנועה במעבר ארז ובהקלות במעבר סחורות לרצועה דרך כרם שלום, זה יעזור להשאיר את השקט על כנו". (ההדגשה הוספה)

4. לשיקום רצועת עזה נדרש, בלי ספק, סיוע הומניטרי דחוף, אך לא די בכך. יידרש גם שיקום הכלכלה והחברה האזרחית בעזה, כדי לאפשר לתושביה לממש את זכותם להתפרנס בכבוד ולקדם את שאיפותיהם המקצועיות, החינוכיות, התרבותיות והמשפחתיות. שליטתה של ישראל בתנועת אנשים מעזה ואליה יוצרת תלות וגם אחריות – לאפשר תנועה אזרחית מעזה ואליה ובכך לתרום לשגשוג ולביטחון בשני צדי הגבול.

חובותיה של ישראל כלפי תושבי רצועת עזה

5. גם לאחר ההתנתקות, ישראל שולטת על היבטים רבים ומשמעותיים של החיים ברצועת עזה, שליטה שהתקיימה לפני המבצע הצבאי האחרון, ומוסיפה להתקיים כעת. ישראל שולטת על תנועת אנשים וסחורות, על הרישום במרשם האוכלוסין הפלסטיני (ובכלל זה הקביעה מיהו תושב עזה), ועל תשתיות אזרחיות של רצועת עזה כגון חשמל, מים ותקשורת. כמו כן, לשליטתה ברשות הפלסטינית ובגדה המערבית השפעה רבה על חייהם של תושבי עזה. מאחר שישראל מוסיפה להפעיל סמכויות שליטה בתחומים אלה ואינה מאפשרת לאחרים להפעילן, מוטלת עליה חובה מכוח המשפט הבינלאומי להפעיל את הסמכויות הללו באופן שיבטיח, ככל האפשר, כי התושבים הפלסטינים יוכלו לקיים חיים אזרחיים תקינים.

6. מתוקף החובה האמורה על ישראל לפעול ככל שביכולתה לשיקום החיים האזרחיים בעזה ובכלל זה לשיקום התשתיות והמבנים שנהרסו כתוצאה מהלחימה במהלך מבצע "צוק איתן". לכל הפחות, עליה להתיר לתושבי עזה לפעול לתקן במידת האפשר את הנזק שנגרם להם, בעצמם ובאמצעות סיוע חיצוני, ועליה להפעיל את סמכויותיה השלטוניות ברצועת עזה תוך התחשבות מרבית במצב בפועל ובנזקים הכבדים שנגרמו במהלך הלחימה.

7. על ישראל לקיים את חובותיה על פי המשפט הבינלאומי, בכך שתאפשר מעבר חופשי של אנשים ושל סחורות מרצועת עזה ואליה, בכפוף לבדיקות פרטניות ולהסדרי מעבר שנותנים מענה לצרכי הביטחון של ישראל ומקיימים את חובותיה לדאוג ולסייע לקיומם של החיים התקינים בתוך רצועת עזה. משום שפיתוח כלכלי וחברתי, איחוד משפחות, גישה לחינוך ואפשרות לקבלת טיפול רפואי הולם תלויים במידה רבה באפשרות לנוע ולהעביר סחורות, על ישראל לאפשר את רמת חופש התנועה הדרושה לא רק להישרדות אלא גם לשגשוג, פיתוח וקיום זכויות הפרט.

ביתר פירוט, על ישראל לאמץ את קווי הפעולה הבאים:

8. יש לסיים את "מדיניות הבידול" המפרידה בין רצועת עזה לגדה המערבית ומונעת תנועה בין חלקי הטריטוריה הפלסטינית וזאת ללא תכלית ביטחונית ובניגוד לדרישות הדין הבינלאומי. מדיניות זו מנוגדת להכרה המקובלת בעולם בגדה וברצועה כיחידה טריטוריאלית אחת, הכרה המייצגת אף את עמדתה של ישראל (כעולה במפורש בהסכמי אוסלו) ונובעת ישירות מהקשר הברור בין האזורים. מעבר לכך, מדיניות זו מתעלמת

ממציאות חייהם של תושבים המקיימים בין הגדה והרצועה קשרי משפחה ענפים וכן קשרי מסחר, כלכלה, תרבות וחינוך הדוקים. יש לזנוח מדיניות זו ולאפשר תנועה חופשית של אנשים וסחורות בין הרצועה לגדה.

9. במסגרת שליטתה הבלעדית של ישראל על כל תנועת הסחורות המוסדרת לתוך עזה וממנה ועל מעבר אנשים בין רצועת עזה לגדה המערבית ולישראל, עליה לאפשר תנועה אזרחית בהיקף המקסימלי האפשרי. במילים אחרות, עליה להסיר כל מניעה שאינה מבוססת על הכרח ביטחוני בפני תנועת אנשים או סחורות. נדרשת מדיניות המחויבת לכיבוד חופש התנועה, ולא הסתפקות במחוות סמליות.

10. יש לאפשר שיווק סחורה מרצועת עזה לישראל ולגדה המערבית, כחלק משיקום הרצועה ופיתוחה. רצועת עזה משתרעת על שטח מצומצם, ולכן היא זקוקה למסחר דו-כיווני נרחב כדי לקיים כלכלה יצרנית ועצמאית. אחד הגורמים העיקריים להתמוטטות כלכלת הרצועה הוא האיסור על שיווק סחורה מעזה בישראל ובגדה. בעבר אמנם הותר לתושבי הרצועה לייצא סחורות לחו"ל, אך בשל עלויות תובלה והיעדר קשרי מסחר, יצוא זה לא היה אפקטיבי. בעבר כ-85% מהסחורות שיוצאו מעזה יוצאו לישראל ולגדה המערבית. כדי לשקם את הכלכלה ברצועת עזה יש להחזיר לקדמותו את המצב ששרר טרם הטלת הסגר, ולאפשר ייצוא כאמור. בנוסף, יש להימנע לחלוטין ממגבלות על ייצוא מתעשיות מסוימות (כגון אלו שהוטלו על ייצוא גלילות וחיפיים).

11. הכנסת חומרי בניין. כאמור, למעלה מ-18,000 משפחות איבדו את בתיהן כתוצאה מהלחימה, וזאת מעבר לעשרות אלפי יחידות הדיור שהיו נחוצות עוד לפני הלחימה הנוכחית. יש לאפשר לתושבי עזה, הן במגזר הציבורי הן במגזר הפרטי, לרכוש חומרי בנייה בהיקף ובאופן שיאפשרו שיקום המבנים הרבים שנהרסו ובניית מבנים שנדרשו אף לפני הלחימה – בתי חולים, בתי ספר, מפעלים ובתי מגורים - וזאת בכפוף למנגנוני פיקוח וביטחון מתאימים. פעילות תקינה של ענף הבנייה תסייע גם לשיקום הכלכלה, צמצום האבטלה הגבוהה ברצועה ותעסוקת עשרות אלפי עובדים שהיו תלויים בענף הבנייה לפרנסתם. בכך תסייע הכנסת חומרי בניין לקידום מטרות הומניטריות מובהקות כמו גם למימוש חובתה של ישראל להבטיח חיים אזרחיים תקינים.

12. יש לפתוח את אזורי הדיג ולאפשר לתושבי הרצועה להתפרנס מענף זה, שחשיבותו עבור הכלכלה ברצועה רבה. בפרט, יש להימנע מהטלת מגבלות שרירותיות ונעדרות הצדקה ביטחונית קונקרטיה על ענף הדיג.

13. כניסת עובדים מרצועת עזה לישראל. לפני תכנית ההתנתקות (ואף מעט אחריה), עבדו בישראל אלפי תושבים פלסטינים המתגוררים ברצועת עזה. האיסור על כניסת עובדים אלו הוא אחד הגורמים לעלייה באבטלה ברצועת עזה (טרם הלחימה, עמד שיעור האבטלה ברצועת עזה על כ-45%). כחלק משיקום ופיתוח הרצועה יש לאפשר מעבר עובדים מרצועת עזה לישראל, בכפוף לבדיקות ביטחוניות מתאימות.

14. בשל המצב החמור שנוצר ברצועת עזה (ולאור התנאים הקשים ששררו ברצועה אף קודם למבצע), יש לאפשר פעילות של ארגוני חברה אזרחית בהיקף הנדרש כדי לשקם את

הרצועה. דרישה זו נכונה בוודאי לארגונים בינלאומיים, אך גם לארגוני סיוע מקומיים וליוזמות נוספות לסיוע והתנדבות. אין להגביל את הסיוע לפרשנות צרה ודווקנית של "צרכים הומניטריים" או להתנות היתרים לסיוע ופעילות הומניטרית בדרישות פרוצדורליות בלתי סבירות שאינן רלוונטיות ליכולת לפעול בעזה. על ישראל לסייע ליוזמות כאלו, לפעול יחד עם המבקשים לסייע לתושבי הרצועה, וליצור הליכים קצרים ופשוטים שיאפשרו למתנדבים מהגדה, מישראל ומהעולם המעוניינים בכך להיכנס לרצועה ולסייע לתושבים.

15. גישה להשכלה גבוהה תתרום לקידום החינוך, התרבות והכלכלה ברצועה, ותסייע לתושבי הרצועה ליצור הזדמנויות חדשות לקדם את עצמם ואת כלל האוכלוסייה, ולהשתלב ביוזמות אזוריות. יש להקל על סטודנטים לעבור לצורך לימודיהם מרצועת עזה לגדה המערבית, ובפרט ללימודים במסלולים שאינם זמינים במוסדות לימוד ברצועת עזה. בבחינת בקשות של סטודנטים, יש לקחת בחשבון את מצבה של מערכת החינוך וההשכלה הגבוהה לאחר המבצע הצבאי ואת הפגיעה במשאבים ותשתיות כגון חשמל ובניין, המשפיעה על היכולת לקיים לימודים כסדרם. כמו כן, יש להקל על יציאת סטודנטים ללימודים בחו"ל, ולאפשר כניסת חוקרים ומרצים המעוניינים ללמד קורסים ברצועת עזה.

16. קידום נשים והגנה על זכויותיהן. יש לנקוט מדיניות הלוקחת בחשבון את צרכיהן הייחודיים של נשים במגוון סוגיות – חיי משפחה, כלכלה, מסחר, לימודים, ועוד. יש להקפיד שקריטריונים שנקבעים על-ידי המתפ"ש לא יובילו להפליה של נשים בפועל (אף אם לא בכוונת מכוון). בגיבוש נהלים והנחיות יש לקחת בחשבון הבדלים אפשריים בהשפעתם על נשים ועל גברים, תוך שימת לב להבדלים הקיימים בפועל בין נשים לגברים, ומתוך רגישות תרבותית וכבוד לנורמות המקובלות בחברה הפלסטינית. כך, בקרב הנשים המשתתפות בשוק העבודה בעזה, מגזר החקלאות והדיג הוא אחד משני המעסיקים הגדולים ביותר,¹ ובעת הטלת מגבלות על דיג וחקלאות ראוי לשקול את השפעתן של מגבלות אלו על נשים.

17. יש להקפיד כי המדיניות והקווים המנחים שייקבעו, כמו גם הנחיות קיימות, ייושמו בשקיפות מרבית, ויפורסמו במלואם ובאופן נגיש. מעבר לצורך הברור לפרסם נהלים קיימים, יש להקפיד על עדכון שינויים בנהלים והנחיות. יש לפרסם נתונים מדויקים ועדכניים על המדיניות החדשה ויישומה, כמו גם על הבדלים בין המצב החדש והמצב שהיה קיים בעבר.

18. בנסיבות אלו, מן הראוי שהגורמים הצבאיים המסדירים היבטים שונים של חיי היום-יום ברצועת עזה ואת הכניסה והיציאה מהרצועה ינהגו ברגישות ואחריות, וימצאו דרכים להקל מעט על אוכלוסייה פגועה זו ולסייע לה.

¹ ר' דו"ח של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לרבעון השני של שנת 2014, עמ' 12 ועמ' 22:
http://www.pcbs.gov.ps/portals/_pcbs/PressRelease/Press_Ar_LFSQ22014A.pdf

19. לאור האמור לעיל, נבקש כי תורה על הצעדים הנדרשים כדי להבטיח שיקום של רצועת עזה וסיוע לתושבים – הן בהבטחת צרכים הומניטריים בסיסיים, הן בשיקום החברה והכלכלה באופן שיאפשר קיום חברה מתפקדת ומשגשגת.

20. לתשובתך המהירה אודה,

בברכה,

איתן דיאמונד, עו"ד
מנכ"ל

העתקים:

עו"ד רות בר, עוזרת שר הביטחון

אלימ פארס עטילה, מפקד מת"ק עזה

גב' רננה תכלת, מנהלת המחלקה ליחסים בינלאומיים, משרד הרווחה